

Marcin Białas

"Bitwa pod Kliszowem 19 lipca 1702 roku", Marek Wagner, Oświęcim 2013 : [recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 15 (66)/2 (248), 193-194

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zapiski bibliograficzne

Grzegorz Grześkowiak, *Wehrmacht: odznaczenia bojowe 1942–1944*, Agencja Wydawnicza CB, Warszawa 2014, 80 s.

Zamierzeniem autora niniejszej pracy było stworzenie przewodnika zawierającego zarys genezy odznak bojowych niemieckich wojsk lądowych z lat 1942–1944, ze zwróceniem szczególnej uwagi na charakterystykę, rozwiązanie i wyjaśnienie zawartych w nich symboli oraz kodu kolorystycznego. Każdy z opisywanych obiektów został opatrzony komentarzem wyjaśniającym co wyrażać miały odpowiednio ukształtowane i ozdobione odznaki bojowe noszone na mundurach przez żołnierzy niemieckich.

Ważną częścią tego typu publikacji jest materiał ilustracyjny, który autor pozyskał podczas kwerendy w archiwach europejskich, głównie niemieckich, oraz w waszyngtońskim National Archives.

Praca jest podzielona na cztery części omawiające poszczególne typy odznaczeń. Opis został ograniczony do najistotniejszych informacji o wymiarach, materiale, sposobie wykonania, producentach i autorach projektów. Autor prezentuje również historię przyznawania odznaczeń. W aneksach na końcu pracy zamieszczono wykaz firm grawerskich w III Rzeszy zgodnie z numeracją Wydziału Prezydialnego Kancelarii Rzeszy oraz barwne tablice z umundurowaniem Wehrmachtu.

Publikacja nie pretenduje do całościowego, szczegółowego ujęcia tematu odznak bojowych Wehrmachtu, ale jest prekursorskim opracowaniem na polskim rynku wydawniczym i w przyszłości może stanowić punkt wyjścia do dalszych badań.

Marek Wagner, *Bitwa pod Kliszowem 19 lipca 1702 roku*, Wydawnictwo Napoleon V, Oświęcim 2013, 167 s.

Niniejsza praca jest rozszerzoną wersją książki wydanej w 1994 r. przez wydawnictwo Bellona w popularnonaukowej serii „Historyczne Bitwy”. Autor specjalizujący się w historii wojskowej XVII–XVIII w. opublikował blisko 200 artykułów naukowych i publikacji źródłowych oraz 12 monografii z tej dziedziny.

Bitwa pod Kliszowem, stoczona pomiędzy armią szwedzką Karola XII a wojskami sasko-polskimi Augusta II i hetmana Hieronima Lubomirskiego, należy chronologicznie do pierwszych starć zbrojnych w wielkiej wojnie północnej, zwanej również III wojną północną, prowadzonej na ziemiach Rzeczypospolitej w latach 1700–1721.

Zwycięską dla Szwedów bitwę autor rozpatruje w dwóch aspektach – politycznym i wojskowym. Z czysto militarne punktu widzenia bitwa kliszowska stanowi ciekawy przykład zastosowania nowatorskich rozwiązań taktycznych. Działania wojsk szwedzkich weszły do historii wojskowości europejskiej, ponieważ manewry armii Karola XII polegające na przegrupowaniu swoich oddziałów na polu walki i na ich uderzeniu ukośnym wyprzedziły nawet o kilkadziesiąt lat XVIII-wieczne umiejętne wykorzystanie piechoty i koordynacji jej działań z kawalerią.

Treść książki autor ujął w pięciu rozdziałach. Omówił stan i liczebność wszystkich trzech armii oraz ich szyki, teren, na którym doszło do starcia, a przede wszystkim dwie fazy samej bitwy. Cennym uzupełnieniem treści pracy są aneksy, w których autor zamieścił teksty źródłowe zawierające relacje z bitwy oraz cztery kolorowe mapy.

Giulio Douhet, *Panowanie w powietrzu: przypuszczalne formy przyszłej wojny oraz ostatnie artykuły*, wstęp Italo Balbo, tł. Magdalena Skierczyńska, Wydawnictwo Tetragon, Warszawa 2013, 310 s.

Prace włoskiego gen. Giulio Douheta miały wielki wpływ na rozwój doktryn lotnictwa wojskowego w dwudziestoleciu międzywojennym. Bez nich trudno byłoby zrozumieć procesy, które doprowadziły do powstania współczesnych sił powietrznych. Douhet postulował bowiem budowę samodzielnego lotnictwa opartego na samolotach bombowych i samolotach pola walki oraz zerwanie z koncepcją używania ich tylko w roli pomocniczej (wywiad, łączność). Był prekursorem nowatorskiej teorii głoszącej, iż sukcesem każdej operacji powietrznej jest zapewnienie panowania w powietrzu. W latach 20. wieku XX, kiedy powstały jego prace, teoria ta, dziś będąca oczywistością, dla wielu wojskowych była niezrozumiałą mrzonką. Zwrócił na to uwagę gen. pil. Zenon Smutniał, pisząc we wstępie do niniejszej pracy: (...) *rozwiązania te nie znajdowały, niestety zrozumienia także w polskiej myśli tamtego okresu (...), kiedy jak wiemy z historii wojny 1939 roku, lotnictwo zostało rozczłonkowane i przydzielone do poszczególnych armii.*

Praca składa się z czterech zasadniczych ksiąg. Pierwsza z nich pt. *Panowanie w powietrzu* została wydana w 1921 r. i stanowi podstawę całego dzieła. Treść tej księgi został ujęta w czterech częściach: *Nowa forma wojny*, w której autor opisuje nowe możliwości wynikające z użycia lotnictwa jako broni zaczepnej; *Armia powietrzna*, gdzie przedstawia zarys organizacji lotnictwa podzielonego na jednostki bombowe i eskortujące; *Wojna powietrzna* – przedstawia koncepcje obrony powietrznej w myśl zasady, że najlepszą obroną jest atak. Ostatnia część zatytułowana przez autora *Organizacja* obejmuje zagadania użycia lotnictwa pomocniczego sił lądowych i morskich w wojnie powietrznej oraz znaczenie systemu bezpiecznych szlaków powietrznych.

W 1926 r. Giulio Douhet wydał dodatkową księgę uzupełniającą dzieło, gdyż jak sam to ujął: *w pierwszym wydaniu (...) nie uważałem za stosowne napisać wszystkiego, co myślę na temat lotnictwa, aby nie występować zbyt gwałtownie przeciw panującemu i dominującemu zdaniu na ten temat. Zrobiłem tak, aby ułatwić przyjęcie i wdrożenie rodzaju programu minimum, który w swoim czasie winien stać się nowym punktem wyjścia dla dalszego rozwoju.* Zdanie to wyraźnie pokazuje jak rewolucyjne były teorie Giulio Douheta dla współczesnego mu środowiska wojskowych i jak nie łatwo było je wcielać w życie.

Księga druga pt. *Przypuszczalne formy przyszłej wojny* została opublikowana w 1928 r. i stanowi kolejne rozwinięcie teorii zawartych we wcześniejszych dziełach, ale już z uwzględnieniem szybko zmieniających się tendencji w światowym lotnictwie. Księga ta składa się z czterech rozdziałów.

W księdze trzeciej, będącej podsumowaniem, autor naświetlił całość swojej teorii w oparciu o zagadnienia lotnictwa pomocniczego, obrony i walki powietrznej oraz broni rozstrzygającej.